

Cerkvena umetnost.

Lepe misli, lepe nazore (ideale) vtelesiti in vpodobiti tako, da jih človek brž zasledi, spozná, umotvor potem občuduje in se nad njim raduje, srce oblažuje, to je prvi namen slehernej umetnosti ali umetnihi. Tukaj pa velja prvo, da so dotične misli in nazori res lepi in torej vredni umetniškega vtelesenja in vpodobljenja, kar so pa le tedaj, ako so vseskozi resnični in moralični ali pošteni. Laž in hudobija, bodi še toliko izvrstno in mično vpodobljena, ne zasluži prišteta biti pravim umotvorom, zlasti če je tako nastavljena, da umetnijski izdelek laž zagovarja in hudobijo menj zaničljivo ali celo občudovanja in posnemanja vredno dela; taki umetnijski izdelki so pohujšljive spake, očiten spomin zakrite spridenosti in vse graje vredna zloraba umetnikovih sicer morebiti najizvrstnejših zmožnostij. Da pa umetnik v to nesrečno stranpotje ne zajde, marveč ostane na stezi prave umetnosti, treba mu je nezmotljive voditeljice, kakoršna je sv. katoliška Cerkva in njena vera v Kristusa, Sina božjega. Sv. katoliška Cerkva je od Boga postavljena in vzdrževana naznaniteljica večnih resnic, nepogibljiva učiteljica in varhinja večnih postav npravnosti ali morale. Umetnik, ki se nje v teh zadevah trdno drži, ne zgreši nikdar poti prave umetnosti, marveč pride, ako hoče, še le v svetišče najvišje, najbogatejše, najzaslužljivše, najpopolnejše umetniže, namreč v prekrasno svetišče cerkvene umetnosti. Tukaj ga sprejme sv. Cerkva točno tako, kakor ljubeznjiva mati svoje mileno deto, ter mu na izbiro razgrne neizmerno bogate zaklade krščanskih lepih misli, krščanskih nazorov. Prvi je Jezus Kristus, boljši Adam, brezkončna lepota v zemeljski prikazni, v človeški podobi. Drugi nazor (ideal) je Marija, mati nebeške lepote. Marija kot hčer, žena in mati v nedopovedljivo krasnem zedinjenju deviške nedolžnosti z materinsko častitljivostjo združuje v sebi vso nježnost cveta zraven bogastva najblazenejšega sadu. Lepa je Marija v skrivnostih svojega bivanja na zemlji, a neizmerno lepša je pa v svoji nebeški krasoti; za svojim Sinom nevsahljiv vir najveličastnejših nazorov za cerkvene umetnike. Najslavniši nemških pesnikov, velikan Goethe, pravi: Marija je nekaj celó novega kot nazor, posebna prikazen, brez nje nimate nobene umetnosti, ne Dante-ja, ne Rafael-a, pa ne Dürer-ja. Duhoviti de Maistre pa dostavlja: predkrščanska t. j. paganska umetnost je slutila nazorno lepoto, jo tudi prekrasno vpodobiti umela, toda krščanska umetnost zahteva nebeških lepotij in je za njih vtelesenje vstvorila dovolj predpodb; krščanska lepota presega vse druge, krščanski nazori so prav nazori vseh nazorov.

Po tem takem ni več čudno, ako rečemo, da je sv. kat. Cerkva, ta skrbna oznaniteljica nebeških resnic in varhinja nebeških zakladov, postala tudi najskrbniša, najrodovitniša mati in zaštitnica krščanske umetnosti. To se kaže posebno v njenih

svetiščih, v hišah božjih nove zaveze, okrog najsvetejšega Zakramenta. Kar človeški um lepega izumiti, umetniška dlan in pero izvrstnega izdelati in spisati zamore, to porabi ona v večjo čast božjega bitja, katero v čudežni skrivnosti sredi vernikov prebiva. Z veseljem sprejema tukaj sv. Cerkva krščanske umetnike in jim daje pravico imenovati se prav cerkvene umetnike, zastopnike prave cerkvene umetnosti. Ta njej služi, ta njej pripomaga ljudi vabiti k spoznanju večnih resnic, k ljubezni in posnemi krščanskih čednostij, k povzdigi duhá k nebeškim mislim in željam, k češčenju in proslavljanju trojedinega večnega Boga. Veličastna je torej naloga od sv. Cerkve nastavljena cerkvenej umetnosti! Blaženje človeških src, zveličanje duš, čast božja! In če pogledamo v zgodovino cerkvene umetnosti, brž poizvemo na svoje največje začudenje in veselje, da je cerkvena umetnost svojo nalogo srečno in z najsijajnim uspehom izvrševala, toda le tam, kder so živeli verni narodi, in tako dolgo, dokler je umetnike navdajalo trdno versko prepričanje, javlajoče se v vsem njihovem mišljenju in delovanju. Verni narodi, verni umetniki so svet napolnili z cerkvenimi stavbami, da vsakdo pred njimi ostrmi; izdelali in ustvorili so najveličastnejše umotvore v malariji, muziki, petju, pesništvu, kiparstvu, livarstvu, pletenju itd. Toda brž ko je zavlado brezverstvo, propala je tudi cerkvena umetnost. Naša slovenska, naša avstrijska domovina nam daje o tej reči dokazov več kakor dosti.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarske stvari.

Kompost ali mešani gnoj.

III. Na dalje je treba govoriti o tem, kako se kompostni kupi narejajo. Predno se začne kup narejati, je treba najprej skrbeti, da se odločene snovi za narejanje komposta priredijo. Potrebovati se more skoraj vsakojaka zemlja, pesek, il, glina, lapor in prst, prstena, laporova ilovica ali glina je vendar najboljša. Te snovi držijo namreč izhlapljive pline ali gaze najbolj nazaj in dajejo po razkrojevanju tudi hranivnih snovi za rastline več, nego kterakoli druga lahka, rahla peščeovina. Za narejanje kompostnega kupa kaže najbolje si na dvorišču pripraven in senčnat kraj izbrati, ki more potem za ves čas kot prostor za kompostni kup služiti. Dostikrat se nahajajo za škodnji ali hlevi prav prikladna mesta. Dno pod kompostnim kupom mora prav trdno biti in vode ne prepuščati, nekoliko vzvišeno, da mu deževnica od strani ne podteka. Pri napravljanju kupa se za podlago precej debela plast prsti položi, ki je lahko 2½—3 metre široka, z tem je tudi spodnja širina kompostnemu kupu določena. Njegova dolgost se ravna po množini tvarine, ki je za podelanje pri rokah, in pa

po prostoru sploh. Na spodnjo plast prsti se nameče plast pripravljenih gnojivnih snovi; vzame se za to pepel, trohľad, hlevni gnoj, kurji gnoj, živalski izločki itd. Na to plast pride druga plast prsti in na to zopet plast gnoja in tako se nadaljuje, dokler da postane kompostni kup $1\frac{1}{2}$ —2 metra visok. Omeniti pa je treba, da morajo plasti navzgor vedno bolj ozke biti, tako, da celi kup nekakošno strešnato podobo dobi. Prstene plasti morajo za nekaj centimetrov 10—20 ob straneh črez gnojne plasti moleti, kar celi kup v nekakošen prsten plajš zakrije. Ko je kompostni kup že zadosti visok, se mu zgornje teme nekaj vrvna in priseka, tako, da na njem še dosti prostora ostane za žleb, ki se po dolgem po sredi potegne. Ko bi se tako napravljen kompostni kup črez sredo presekal, videle in razločevale bi se posamezne plasti prsti in gnojivnih snovi celo na tanko. Zgoraj vrh kupa se napravi po dolgem žleb za gnojnico.

Na tanko popisovati: kako dolg in širok mora kompostni kup biti, ne gre in tudi ni potrebno, ker to se ravna po množini tvarin in po prostoru. Če se za kompost jemlje rahla peskovina, se more kup lahko nekaj večji napraviti, kakor pa pri ilovičasti prsti. Če so gnojivne tvarine težko razkrojljive, tako se ne smejo v veliki kup komposta djati, ampak pomešajo se z pepelom in živim apnom in naredijo se iz take zmesi manjši kupičasti kupi, ki se z prstenim plajšem ogrnejo, zgoraj vrvnajo in z okroglim žlebom na vrhu sprevidijo. Te male kompostne kopice se okoli večjega kupa tako postavijo, kakor prostor in tvarina najboljše kaže. Pozneje, ko se večji kup premeče, se tudi manjši kupi premečejo in v večjega spravijo, ko so njihove težko razkrojljive tvarine že trohneti začele.

Kar se tiče ravnanja z kompostom na kupu, velja o njem, da se marljivo zamaka in sicer najboljše z gnojnico. Le če nje ni, je tudi voda dobra. Žleb, ki gre po vrhu kompostnega kupa, se nalije z gnojnico in od tod se razceja po celem kupu. Pri manjših kompostnih kupih se namesto žlebov vzamejo priostreni koli, z kterimi se v kup luknje narejajo in gnojnica v te luknje vliva. Tako se celi kup še prej vlage navzame. Če se kompostni kup ne zamaka, tako se pri veliki suši razkrojivanje raznih tvarin zabranjuje. Če pa zopet preveč gnojnice na kompost pride, se prosti pristop zraka zabranjuje, kar zopet razkrojitev moti. Da je tedaj gnoj v kompostnem kupu vedno v pravi meri vlažen, na to mora kmetovavec posebno pazko imeti. Kdor hoče, da se nakupičene tvarine brž razkrojé, mora skrbeti, da je kompostni kup vedno srednje vlažen. Po zimi ni treba tako pogostega zamakanja, po leti pa je treba večkrat zamakali. Kakoršna je pač zračna toplota in toplota notri v kompostnem kupu, se zamaka z gnojnico vsakih 3—6 tednov. (Konec prihod.)

O zavarovanju proti ognju.

(Svojim krajanom na razmišljevanje spisal Jožef Žitek, profesor v Ptuj.)

V. Naša „pauernferajnska“ zavarovalnica pa pri tem ne bo tak „haklik“, mi bomo lepo čakali, naj plača kedaj bo komu leži, mi vemo, da kmet nima kedaj god denarjev. Tako orehovski zovčini obečujejo. Jaz ne dvojim, da bi se včasih tudi dotle čakalo, dokler dolžnik nebi pogorel, kajti „dober tringlet“ je tudi kaj vreden. Kaki red pa bi bil, če bi se to povsodi tako godilo, to je drugo pitanje! Kdor pa želi imeti red, mora si najpopred napraviti pravila, potem pa se njih tudi zvesto držati, ako hoče izbegnoti vsakovrstnim zmešnjavam, in sleherni ud je po samem svojem prstovoljnem pristopu vezan, ravnati se po njih, za tega del bo tudi vsak pameten človek na tenko prevdaril, kake dobrote in kake neprilike ga čakajo, prej ko se na kaj obveže, k čemur ga nikdor ne sili. To velja tudi za pristopnike k zavarovalnicam. Če imajo zavarovanci pred očmi pogodbo, kojo so sklenili pristopivši k zavarovalnici, bodo vse tožbe na kake svojevolsnosti in krivičnosti pri izplačevanju škode naenkrat prestale. Naj se ne pozabi: jaz govorim o vzajemni ali medsebojni zavarovalnici štajersko-kranjsko-koroškoj v Gradcu. Paragrafi, na ktere se tu in tam pozivam, odnašajo se tedaj na pravila omenjene vzajemne zavarovalnice.

Najpoprej si naj zapomni vsak, kdorkoli pristopi, §. 15 pravil, ki pravi, da se ima za zavarovanje namenjeni predmet verno opisati, in da zavarovani znesek ne sme presegati prave vrednosti; kajti zavarovalnice niso sredstvo za kak dobiček. Ako tedaj kdo zato, da bi manje plačeval, kako za nevarnost predmeta znamenito okoljnost krivo napové ali zatiši, mu zavarovalnica po §§. 22. in 23. ni dolžna povrniti škode. Tako se je zgodilo posestniku J. N. v fari Kleškoj. Ta mož rekel je pri pristopu: moj hram na samem stoji, to če reči: najbližnji sosed je več kakor 30 sežnjev oddaljen. Čez kratek čas vnelo se je pri sosedu in tudi on pogori. Komisar pride razgledat škode in najde, ka je njegov škedenj od sosedovega bil le samo pol tretji meter oddaljen. Ta seveda ni dobil celo nič in bil še zatožen. 2. Kdor se, bodisi po svoji vednosti ali nevednosti, previsoko zavaruje, si je sam kriv, če preveč plačuje, ker se po požaru odškoduje le samo prava vrednost poškodovanega poslopja in ne večja; kajti zavarovalnice niso za dobičkarijo, ampak samo za pripomoč v nesreči. Tako je posestnik V. pri sv. Križu, ki je pogorel 19. maja 1875. svoje zanemarjene zgrade več kakor dvakrat previsoko zavaroval. Pride komisija in pripozna mu mesto 800 samo 390 gld. in je imel še tudi druge neprilike. 3. Kdor pa se preuizko zavaruje, postavim samo za 500 gld. mesto 1000 gld., kar se navadno če ne vselej zato stori, da bi se manje premije plačevalo, ta že zanaprej polovico škode na se vzame. Če tak gospodar do tal po-

gori, dobi onih 500 gld. Ako pa se pri njem kaj reši, na primer: okna, dveri in podobno, in če je rešeno postavim 60 gld. vredno, takrat se po sklenjeni pogodbi §. 41 polovica rešenega t. j. 30 gl. njemu, polovica pa zavarovalnici v hasek zaračuni in pogorelec tedaj nima pravice na polnih 500 gl. ampak samo na 470 gld. Tako se je moj bivši součeneec g. M. Korošec v Očeslavcih samo za 500 gl. zavaroval in sicer hram za 300 gl. ostalo pa za 200 gld. Pogorel je 20. avgusta 1875. Pride komisija, cení mu škode na hramu 948 gl. na ostalem 614 gld. Gospodarstvena poslopja pogorela so mu do čista, zatorej je dobil popolno zavarovano svoto, namreč 200 gld. Pri hramu pa se za 81 gl. vrednosti rešilo. Od te rešene vrednosti vračunilo se je 25 gld. 64 kr. zavarovalnici v prid in toliko se je pogorelec od na hramu zavarovanih 300 gl. odračunilo. Pripoznalo in od zavarovalnice izplačalo se mu je tedaj vsega 474 gl. 36 kr. Tudi g. Vaupotič v Rihtarovcih imel je veliko škodo, ko je 26. sept. 1861. pogorel, odškodovanja pa je dobil samo 465 gld., kajti ni bil više zavarovan, kakor za 475 gld. Ako škoda ni popolna in se pri požaru kaj reši, onda se rešeni ostanki res v račun vzamejo, ali to je v celosti prav malo, kakor smo ravnokar pri gg. Vaupotiču in Korošcu videli. Samo kedar se pri pristopu naravnost kaj zlaže, kakor od onega v Klehu, ali pa če se previsoko zavaruje, kakor V. v Križevcih, takrat more razloček med zavarovalno svotoj in odškodovanjem biti velik, in to je celó v redu, ker zavarovalnica ni zato, da bi se eden na račun drugih bogatil. 4. Še je eden način namenjene goljufige, koji pogorelec včasih velike stroške in neprijetnosti dela, kedar namreč pogorelec ostanke odstrani, kesneje pa se goljufiga zazvé in so na pogorelčeve stroške opetni komisijoni potrebni. Tako se je prigodilo onemu v Radvencih, ki je pogorel 11. sept. 1873. Ko je zavarovalnica za goljufigo zvedela, pošlje posebnega komisarja iz Gradca v Radvence. Iz pri onoj priči sestavljenega zapisnika je razvidno, da sta se pogorelec in njegova Eva brez posebnega uspeha trudila storjeno goljufigo občinskemu predstojniku kot svojemu hudemu duhu na rovaž zarezati. Špirkov dober „rat“ ostal je le precej drag. (Dalje prihodnjič.)

Dražba bikov, nakupljenih od štaj. kmetijske družbe za povzdigo goveje živine, vršila se je 19. sept. v Celju, in 18. okt. v Mariboru. Za celjski okraj so se prodali 4 biki mürethaler-skega plemena. Kupili so jih g. Anton Pinter v Podvinu, g. Ignacij Tiber v Laškem, g. Miha Jagl pri sv. Juriju na južni železnici in g. Janez Kralj v Bukovcu. V Mariboru se je prodalo 14 bikov marijahoferskega plemena; 4 izmed teh je pridobil okrajni zastop v Slov. Gradcu, 1 srenja Ljutomer, 1 srenja sv. Jakob v slov. goricah, 1 g. Janez Girstmajer v Mariboru, 1 g. Janez Dobaj pri sv. Juriju na Pesnici in 1 g. Feliks Schmitt v Mahrenbergu.

Vsak teh kupcev je dolžen skozi 1 leto bika dobro rediti in ga dati na krave posestnikov dotičnega okraja spuščati proti 60 kr. plače vsakokrat.

Občni zbor 54. štaj. kmetijske družbe je napovedan in se bo vršil 26. in 27. februarja 1878.

Sejmovi na Štajerskem. 21. dec. Laško, sv. Tomaž pri Velikinedelji; 22. dec. Brežice.

Sejmovi na Koroškem. 19. dec. Millstadt; 22. dec. Gmünd; 27. dec. Steinfeld, Labod, Svinec, Breže; 28. dec. Metnica.

Dopisi.

Od Šentjungrte na Pohorji. „Slov. Gosp.“ je letos enkrat naznanil, da imamo novo šolsko poslopje. Tega pa ni povedal, da naše šolsko poslopje ni bilo do cela dogotovljeno, ampak da še mu manjka neka malenkost, namreč neka malenkost, za katero se po leti nihče ne zmeni, ampak še le v zimi. V naši šolski sobi so namreč pozabili na malenkost, katerej pravimo po domače — peč. Pa kdo se je brigal 18. avgusta za peč! Takrat je bila vročina in še kaka! Gotovo še občutijo vsi vdeležitelji naše šolske slovesnosti 18. avg. ovo vročino, sicer bi že kteremu na misel prišlo, da je po zimi tudi peč potrebna v šoli. Naši otroci imajo po več ur daleko v šolo. V šolo morajo, naj sneži ali deži, sicer šolski svet preti starišem s kaznijo. Kdo pa nam starišem zagotovi, da ne bodo naši otroci v nekurjeni šolski sobi zboleli? In gotovo na Štajerskem ni nikjer šolske sobe, ki bi ne imela peči, v kateri bi se zamoglo kuriti. Kaj pomaga taka peč, kakoršno tukaj imamo? Železna peč potrebuje pečnih cevi. Teh pa tukaj manjka. Tedaj smemo reči, ker peč ni za rabo, da nimamo peči. Sreč boli človeka, ako vidi skrčene otroke po šolskih klopeh sedeti, kako si otrple prste v usta vtikajo, da bi si je ogreli. To je nečloveško ravnanje z otroci!

Od sv. Petra blizu Maribora. (G. Rožek.) Deželni šolski nadzornik, gosp. J. Al. Rožek je natančno preiskal stanje naše ljudske šole tukaj in se vestno prepričal o napredku učencev ter občno zadovoljnost svojo izrekel o tukajšnjem učitelstvu in učilišču. Veliko pozornost je obrnil na dekliško šolo „šolskih sester“. Prepričal se je o vrlem napredku v različnih predmetih, o obilnem obiskovanju šole dekliške, o izglednem zadržanju in obnašanju otrok, ter je to z posebno pohvalo povdarjal, kar je gotovo vse na veliko čast tukajšnjim „šol. sestram“. V dokaz občne zadovoljnosti je dekliškej šoli dne 25. nov. poslal več šolskih pripomočkov: 1 planiglob (o, da bi bil slovensk!) 1 bukve „Kroneš-ovih pripovedi iz štajerske zgodovine“ poslovenil g. Lapajne, in 12 prekrasnih podob predstavljajočih nektere